

Oponentský posudok na habilitačnú prácu

Mgr. Richard Změlík, PhD.

Konceptualizace barev v narativní fikci (na pozadí kvantitativních modelů).

Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2019.

Téma: Konceptualizace barev v narativní fikci (na pozadí kvantitativních modelů)

Autor: Mgr. Richard Změlík, PhD.

Oponent: doc. Mgr. Marek Debnár, PhD.

Odbor: Teória literatúry

1. Náročnosť spracovania riešenej problematiky práce

Digital humanities alebo digitálne humanitné vedy (ďalej DH) v posledných rokoch priťahujú stále viac pozornosti nielen v zahraničí, ale aj v stredoeurópskom akademickom priestore. Platí to aj v prípade literárnej vedy, ktorá má oproti jazykovede, kde sa začali kvantitatívne výpočtové metódy využívať už skôr, špeciálne postavenie. Viac než v prípade skúmania jazyka tu totiž narážame na potrebu individuálneho prístupu k jedinečnému textovému materiálu a jeho originálnej interpretácii. Predkladaná habilitačná práca R. Změlíka sa snaží túto medzeru zaplniť. Náročnosť tohto podujatia je umocnená skutočnosťou, že digitálny výskum literatúry si v našom geografickom priestore ešte len hľadá sústavnejšiu teoretickú pozornosť o čom svedčí nedostatok pôvodných vedeckých publikácií a metodologických opisov aplikovaných výskumov konkrétneho, digitálne spracovaného literárneho materiálu. Habilitačná práca Mgr. Richarda Změlíka, PhD. je ojedinelým príkladom takéhoto výskumu a je príkladnou štúdiou, ktorá má okrem samotného interpretačného rámca, ku ktorému autor smeruje v závere práce aj metodologický a historický aspekt. Práca R. Změlíka je presvedčivá, exaktná, analytická a tým, že jej súčasťou sú aj dáta extrahované z kvantitatívno-korpusovej analýzy, tak aj verifikovateľná. Za podstatné však považujem, že táto práca je jednoznačným potvrdením prínosu postupov DH pre literárnovednú interpretáciu.

2. Posúdenie úrovne spracovania práce

Hneď na začiatku je potrebné povedať, že ide najmä o metodologickú prácu. V názve deklarovaná konceptualizácia farieb v dielach Jana Čepa na pozadí kvantitatívnych modelov, je spojená so široko koncipovaným metodologickým a metateoretickým základom. Úroveň spracovania problematiky je na odborne vysokej úrovni. Habilitant presne formuluje ciele, ktoré chce dosiahnuť, vie správne určiť problémy v tom zmysle, že sa nezaobera problémami príliš široko, ani príliš úzko formulovanými. Cieľom práce je presun ťažiska uvažovania do oblasti teórie literatúry a metodológie digitálnych literárnych štúdií (*Digital Literary Studies*), ktorý ku koncu dospieva k objasneniu významu a miesta dištančného čítania v procese komplexnej literárnej interpretácie. K vyzneniu práce prispieva, že pojmy a postupy, ktoré habilitant používa sú konfrontované s metódami literárnej (semiotickej) analýzy textov, ktorú autor skúmal a aplikoval už v predchádzajúcich štúdiách.

3. Prínos a úroveň výsledkov práce

Ako sme spomenuli vyššie, R. Změlík nezačína svoju prácu úvahami o podrobnom (close reading) a dištančnom čítaní (distant reading), túto tému necháva naplno vyznieť až v záverečnej kapitole knihy a s ohľadom na prostredie, v ktorom sa nachádza, opiera svoje počiatočné úvahy a metodológiu o už etablovanú oblasť kognitívnej a korpusovej lingvistiky. Monografia preto začína priblížením synchronných a diachrónnych lingvistických východísk ku konštituovaniu pojmov jednotlivých farieb, resp. farebného spektra, pričom táto rozsiahla reflexia ďalej slúži na postupný prechod od opisu recepcie farieb k ich konceptualizácii a sémantike. Spomínaná úvodná časť (kapitola 2) je však aj ilustráciou hľadania miestami až empirickej exaktnosti, určitých výrazov (v našom prípade farieb, no mohlo by ísť aj o iné motivované výrazy) v oblasti lingvistiky, čím sa načrtáva paralela s ďalšími kapitolami knihy, ktoré sú hľadaním exaktnosti a jej miery vo sfére fiktívnych svetov spadajúcich do oblasti literárnej vedy. Toto usúvzťažnenie tematiky farieb s hľadaním exaktnosti, ktorú Změlík ilustruje na príklade lingvistiky sa ukazuje ako mimoriadne prínosné v nasledujúcich kapitolách, kde prechádza od lingvistiky k literárnej vede.

Načrtnutú teoretickú bázu autor ďalej rozvíja a usúvzťažňuje v tretej a štvrtej kapitole na jednej strane s teóriou dištančného čítania, o ktorú sa opiera pri popise výstavby a analýze kvantitatívnych modelov, práve v tomto kontexte autor odkazuje na viaceré tvrdenia F. Morettiho a na svoju vlastnú prácu s korpusmi. Piata kapitola, zameraná na samotnú fikčnú sémantiku farieb v diele J. Čepa, je vyvrcholením všetkých predchádzajúcich krokov. Autor v nej predstavuje tzv. riadenú literárnu interpretáciu,

čo znamená, „že našou počiatočnou interpretačnou mapou sú kvantitatívne modely... tieto modely však nemôžu byť iba pasívne opisované, ale musia byť konfrontované na jednej strane so znalosťami odvodenými zo zdrojových textov a na strane druhej s vlastnou literárnovednou metódou, ktorá v našom prípade vychádza zo štrukturálne-semiotických základov. Z kritickej a predovšetkým funkčnej kombinácie týchto dvoch hlavných metodologických aspektov sa potom odvíjajú aj nasledujúce interpretácie“ (Změlík, s. 204 – 205). Změlíkove interpretácie farieb v diele J. Čepa, ktoré sú uvedené v tejto kapitole sú presvedčivé, exaktné, analytické a tým, že súčasťou monografie sú aj dáta extrahované z kvantitatívno-korpusovej analýzy, tak aj verifikovateľné.

4. Posúdenie formálnej stránky práce

Nazdávam sa, že z formálnej a jazykovej stránky predkladaný text spĺňa kritériá kladené na práce tohto druhu. Pozitívne sa možno vyjadriť o štruktúrovaní textu (jednotlivé kapitoly a ich logická nadväznosť je viac zmienená vyššie). V texte sa dôsledne rešpektujú pravidlá uvádzania zdrojov, pramene sú uvedené v zozname literatúry. Čiastočnú výčitku je možné vzniesť len voči miestami chýbajúcim prekladom z anglického a poľského jazyka, ktoré môžu byť pre čitateľa, ktorý tieto jazyky neovláda prekážkou. Práca má premyslenú štruktúru, je jasné, že jej autor sa danej problematike systematicky a zanietene venuje, čo okrem iného dokazujú aj publikované čiastkové výsledky v domácich a zahraničných publikáciách.

5. Návrh na udelenie vedecko-pedagogického titulu docent

Predkladaná habilitačná práca (*R. Změlík: Konceptualizace barev v narativní fikci na pozadí kvantitativních modelů*) je vzácnym príkladom komplexnej práce vedca na poli literárnej vedy v širšej perspektíve digitálnych humanitných vied ako takých. Svedčí o tom nielen premyslená koncepcia textu, ale aj vypracovanie a dokonalé zvládnutie matematických a exaktných metód vo výskume literatúry. V zahraničí sú takéto výstupy zvyčajne výsledkom niekoľkočlenného riešiteľského tímu, v našich podmienkach je často nevyhnutné, aby si vedec sám zadovážoval zdroje, upravoval dostupné skripty, vypracoval metodológiu atď., takže okrem znalostí zo svojho odboru sa vyžadujú aj schopnosti zo sféry informačných technológií. Práca R. Změlíka aj z tohto aspektu spĺňa tie najnáročnejšie kritériá a jej autor sa postupne vypracováva na jedného z najlepších odborníkov na kvantitatívne spracovanie a interpretáciu literárnych textov v stredoeurópskom priestore.

Habilitačnú prácu (*R. Změlík: Konceptualizace barev v narativní fikci na pozadí kvantitativních modelů*) Mgr. Richarda Změlíka, PhD. odporúčam prijať na obhajobu

a po úspešnej obhajobe mu navrhujem udeliť akademický titul docent v študijnom odbore *teória literatúry*.

V Bratislave 16.2.2024

doc. Mgr. Marek Debnár, PhD.
oponent